

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker - avgjørelse - GK-2020-161

Myndighet	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker – avgjørelse
Dato	2021-04-29
Doknr/publisert	GK-2020-161
Stikkord	Mortifikasjon. Privat straffesak. Nye bevis og omstendigheter. Inhabilitet.
Sammendrag	Saken gjaldt et mortifikasjonskrav som ble behandlet som en privat straffesak. En av aksjonærene i selskapet som hadde krevd mortifikasjon av et påstått ærekrenkende utsagn, begjærte saken gjenåpnet for Gjenopptakelseskommisjonen. Kommisjonen behandlet saken etter straffeprosessloven § 389 tredje ledd, jf. tvisteloven § 31-3 bokstav a til d, og §§ 31-4 og 31-5. Kommisjonens leder fant at anførselen om dommerinhabilitet med rimelig sannsynlighetsovervekt ikke ville ha ført til en endring av betydning, jf. tvisteloven § 31-3 bokstav a jf. § 31-5 tredje ledd. Opplysninger om nye faktiske forhold tilsa heller ikke at avgjørelsen høyst sannsynlig ville blitt en annen, jf. tvisteloven § 31-4 bokstav a. Kommisjonens leder forkastet alene begjæringen, jf. straffeprosessloven § 397 tredje ledd.
Saksgang	Stavanger tingrett TSTAV-2011-108237 – Gulating lagmannsrett LG-2013-35472 (13-035472PRI-GULA/AVD1). Se også LG-2010-160175 . Anke til Høyesterett nektet fremmet og forkastet; HR-2013-1900-U og HR-2013-1899-U. Gjenopptakelseskommisjonen sak nr: 2020/161 (tidl. 2020/94).
Parter	Begjæring om gjenåpning fra: A.
Forfatter	Siv Hallgren (leder).

Innholdsfortegnelse

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker - avgjørelse - GK-2020-161.....	1
Innholdsfortegnelse.....	2
AVGJØRELSE:	3
Sakshistorikk	3
Sakens faktum.....	3
Anførsler fremsatt i begjæringen om gjenåpning	5
Nærmere om inhabilitetsanførselen L:	5
Nærmere om anførsle knyttet til nye faktiske forhold:	7
Kommisjonens leders vurderinger.....	7
Tvisteloven § 31-3 første ledd bokstav a) – inhabilitet	8
Dommer Saues habilitet	8
Dommerfullmektig Ls habilitet	8
Dom fra EMD.....	9
Tvisteloven § 31-4 bokstav a) – nye faktiske forhold	10
Konklusjon:.....	13

AVGJØRELSE:

Sakshistorikk

A, født [00.00.1965], begjærte 14. mai 2020 gjenåpning av Stavanger tingretts dom av 8. februar 2013. Saken gjelder en privat straffesak om et mortifikasjonskrav.

Det fremgår av begjæringen at saken har sin bakgrunn i en mortifikasjonssak mellom A m.fl. som aksjonærer i [virksomhet] AS (heretter [virksomhet]), som saksøkere og Statoil ASA (heretter Statoil) som saksøkt for ærekrenkelse. Stavanger tingrett avsa dom 8. februar 2013 der Statoil ble frikjent. A m. fl. anket dommen til lagmannsretten, som i beslutning av 14. mai 2013 nektet anken fremmet [[LG-2013-35472](#)].¹ Avgjørelsen om å nekte anken fremmet ble anket til Høyesterett, som 9. september 2013 opprettholdt avgjørelsen [[HR-2013-1900-U](#)]¹.

Ved brev den 15. mai 2020 begjærte A gjenåpning for Gjenopptakelseskommisjonen. Saksdokumentene har vært innhentet fra Stavanger tingrett.

Kommisjonens utreder har hatt samtale med A 22. januar 2020. Saken anses godt opplyst.

Sakens faktum

For en kort innføring i saksforholdet, vises det til Stavanger tingretts dom s. 2:

Saken gjelder mortifikasjon av anført ærekrenkende utsagn og krav om oppreisningserstatning for samme, jf. [straffeloven § 253](#) nr. 1 og [skadeerstatningsloven § 3-6](#).

Statoil New Energy AS inngikk 10. november 2008 en intensjonsavtale (Term Sheet) med foretaket [virksomhet] AS om fremtidig kapitalinnskudd og erverv av 37 % av aksjene i [virksomhet] AS på visse vilkår. [virksomhet] AS eide på dette tidspunktet selskapene [virksomhet] Africa AS og [virksomhet] Africa Ltd., og var involvert i planlegging av etablering av en 23 000 hektar stor plantasje i Ghana for dyrkning av veksten Jatropha for produksjon av planteolje til bruk i biodiesel. Statoil New Energy AS var et heleiet datterselskap av StatoilHydro ASA, nå Statoil ASA. Retten omtaler i det følgende Statoil New Energy AS som Statoil.

[virksomhet] AS var etablert av saksøkerne A, C og D. Disse satt også som aksjonærer i selskapet, og de hadde også sitt arbeid der. Videre arbeidet saksøkeren B for selskapet fra 2007, med arbeidssted i Ghana. Under vei hadde selskapet mottatt kapital fra en investorgruppering knyttet opp mot Norsk Såkorn, som organiserte eierskapet av en større aksjepost i [virksomhet] gjennom foretaket Perennial Bioenergy AS, heretter omtalt som Perennial.

Videre skriver tingretten følgende om intensjonsavtalen:

Av intensjonsavtalen fremgikk en rekke vilkår som måtte være innfridd før Statoil kunne investere i selskapet. En forutsetning fra Statoils side var at kapitalutvidelsen i [virksomhet] medførte at det kom inn andre større investorer i selskapet, og at alle avtaleforhold knyttet til investeringen måtte være omforent før Statoil kunne ta stilling til om man ville gå inn i selskapet.

Et av vilkårene for investeringen var ifølge avtalen punkt 6, bokstav f):

«Completion of satisfactory technical, financial, commercial, integrity and legal due diligence of [virksomhet] and its wholly-owned subsidiaries»

Disse «due diligence»-rapportene blir benevnt henholdsvis «IDD-rapporten» og «DD-rapporten».

Ifølge denne intensjonsavtalen var også Statoil forpliktet til å legge frem potensielle funn som kunne ha betydning for valget om å investere, så fort det lot seg gjøre, jf. intensjonsavtalen punkt 7 tredje ledd:

Statoil is to give notion as soon as practically possible of any finding during the due diligence process, which in the opinion of Statoil may have an effect on the transaction.

Det følger videre av tingrettsdommen s. 3:

I møte med [virksomhet] 30. januar 2009 fremla representanter for Statoils integritetsenhet et sladdet sitat fra IDD-rapporten, idet man ønsket bistand fra selskapet til å avklare forholdet. I møtet deltok fra Statoils side E og Stephanos Orestis, og fra [virksomhet] AS deltok administrerende direktør H. I møtet møtte etter hvert også daglig leder K i Perennial, som hadde eierinteresser i [virksomhet] AS.

Sitatet fra IDD-rapporten som representantene fra Statoil fremla i møtet var følgende:

«Quote A

«Mr XX is the man we use in order to maintain confidential contacts to the Governments of the area. If we have been sure that it was possible to start our project in country YY only with the contact we got from the Tribe we met, this was because mr XX brought us to a meeting with a member of a Commission that has the target to deregulate the whole licensing system in country YY. That man, I don't remember his name but he had eyeglasses, assure us that with a little bit of money everything would be alright. Mr XX asked us as sum, we paid it in an envelope, the man had a broad smile and said that we can consider us as his friends. Then Mr XX asked for 10 % of that sum and we paid it in despite of the fact that it was a very high free, but we have been happy because we could start immediately with our work. This is the reason why I accepted to work with Mr XX in some other projects: he's a very (reputable) man in various countries in the region», has a lot of connections and could be very relevant for our company in the near future»

I en beslutning fattet 4. februar 2009, bestemte Statoil seg for ikke å gå videre med den planlagte investeringen. I siste halvdel av februar 2009 kom det en rekke oppslag i Stavanger Aftenblad, hvor det ble omtalt at Statoil hadde trukket seg fra samarbeidet med [virksomhet] AS. Det ble tatt opp om dette skyldtes at det var mistanke om at selskapet eller representanter for dette hadde vært involvert i korrupsjon i Ghana. Avisoppslagene fortsatte inn i mars 2009.

[virksomhet] meldte oppbud 13. mars 2009, og ble tatt under konkursbehandling. To tidligere aksjonærer i selskapet kjøpte innmaten i boet, herunder de to datterselskapene.

24. november 2009 tok A m.fl. ut søksmål mot Statoil for å få Qoute A mortifisert. Tingrettsdommer Richard Saue ble tildelt saken. Han avviste mortifikasjonssaken 10. september 2010, men etter anke fra saksøkerne ble avgjørelsen omgjort av Gulating lagmannsrett ved kjennelse av 25. februar 2011 [[LG-2010-160175](#)]¹. Dommer Saue var da opptatt med en annen stor straffesak, og dommerfullmektig L ble tildelt saken.

A m.fl. begjærte fremlagt som bevis de dokumentene som betegnes IDD-rapport og DD-rapport, som inneholder Qoute A. Det ble også begjært fremlagt identiteten til detektivselskapet som hadde utarbeidet disse rapportene, og kilden til Qoute A. Dommerfullmektig L etterkom ikke denne begjæringen, og i beslutning av 23. desember 2011, ble A m.fl. nektet tilgang til disse rapportene. Dette blant annet fordi det ble vurdert slik at rapportene ikke hadde betydning som bevis i saken. A anket dommen til lagmannsretten. Her ble det også anført at L var inhabil til å fatte avgjørelse i saken, all den tid han var i permisjon fra advokatfirmaet Hjort, som ved flere anledninger hadde hatt store saker for Statoil.

Gulating lagmannsrett opprettholdt beslutningen om å nekte utlevert IDD-rapporten i kjennelse av 15. mai 2012, da retten fant at innholdet i rapporten kunne belyses gjennom vitneføring. Lagmannsretten fant videre at L ikke hadde vært inhabil slik det var anført.

Det ble ved lagmannsrettens behandling vist til at tingretten ikke hadde tatt stilling til kravet om at identiteten til «Company X» (detektivselskapet) og kilden bak Qoute A oppgis, og at disse kravene derfor fremdeles lå til behandling i tingretten.

Hovedforhandling i mortifikasjonssaken ble gjennomført med Richard Saue som dommer i perioden 21. til 24. januar 2013. Dom i saken ble avsagt 8. februar 2013, der Statoil ble frifunnet. Gulating lagmannsrett avsa 14. mai 2013 en beslutning om å nekte anken fremmet. A m.fl. anket til Høyesterett, som 9. september 2013 forkastet anken [[HR-2013-1899-U](#)]¹.

I juni 2013 ble A klar over at L var blitt ansatt i Statoil i 2012. Ls kontakt med Statoil begynte i februar/mars 2012, men ansettelse ble den gang ikke aktuelt fordi tidsperspektivet ikke passet for verken L eller Statoil. De tok opp igjen tråden i juni 2012, og kontrakten ble underskrevet 4. juli 2012. L informerte Saue om dette i midten av august 2012, og sa opp sin stilling 25. september 2012. L avsluttet sitt arbeidsforhold i tingretten 9. november 2012, og tiltrådte stillingen hos Statoil 12. november 2012.

A klaget både L og Saue, samt sorenskriver Helge Bjørnstad, inn for Tilsynsutvalget for dommere, hvor følgende vedtak ble fattet 4. juni 2014:

1. Klagen avvises for så vidt gjelder tingrettsdommer Richard Saues administrering av saken under saksforberedelsen og under hovedforhandlingen.
2. Det foreligger for øvrig ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor tingrettsdommer Richard Saue.
3. Tidligere dommerfullmektig L gis kritikk for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk.
4. Det foreligger ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor sorenskriver Helge Bjørnstad

A m.fl. tok ut søksmål mot Staten med påstand om dom for at Staten ovenfor saksøkerne hadde forsømt sine plikter etter [artikkel 6 § 1 i EMK](#), samt krav om erstatning både for økonomisk tap og oppreisning. Oslo tingrett avsa dom i saken 26. juni 2015 hvor det ble lagt til grunn at L var inhabil til å behandle mortifikasjonssaken. Richard Saue ble ikke ansett inhabil. Staten anket denne dommen til Borgarting lagmannsrett, som 27. juni 2016 konkluderte med at dommen fra Oslo tingrett måtte oppheves. Dette fordi A m.fl. ikke hadde rettslig interesse i å få en fastsettellesdom for brudd på [EMK](#) når mortifikasjonssaken hvor dommerne skal ha vært inhabile var rettskraftig avgjort. Høyesterett opprettholdt denne avgjørelsen ved å nekte anken fremmet, jf. beslutning av 7. november 2016.

A klaget etter dette staten inn for EMD, men fikk i brev av 21. desember 2017 tilbakemelding om at EMD ikke kunne behandle saken, all den tid han ikke hadde uttømt nasjonale klagemuligheter.

For øvrig er A gjort kjent med at behandling av Gjenopptakelseskommisjonen ikke er en nødvendighet for å klage saken inn for EMD.

Anførsler fremsatt i begjæringen om gjenåpning

A anfører at forberedende dommerfullmektig i mortifikasjonssaken, L, og dommer under hovedforhandling, Richard Saue, var inhabile til å behandle saken. Det anføres at dette uten tvil har fått betydning for utfallet i saken.

Videre anfører A at det foreligger ny informasjon som ville endret utfallet av saken hvis informasjonen hadde foreligget på tidspunktet for hovedforhandling. Dette gjelder informasjon om hvem som er kilden til Qoute A, samt identiteten til «detektivselskapet». Videre har NPA kommet med uttalelser som ikke forelå da saken ble behandlet, se nedenfor.

Nærmere om inhabilitetsanførselen L:

Det har ved tidligere anledninger vært anført at L var inhabil i saken fordi han hadde permisjon fra advokatfirmaet Hjort, som Statoil benyttet for advokattjenester. Denne anførselen er ikke tatt med i gjenåpningsbegjæringen.

Det er derimot i gjenåpningsbegjæringen anført at L var inhabil til å behandle saken som forberedende dommer fordi han ble ansatt hos motparten, Statoil. L har selv uttalt at han tok kontakt med Statoil i februar/mars 2012 angående en stilling som «legal counsel». Dette var en stilling som allerede hadde blitt utlyst av Statoil i november 2011. Dette var således samtidig som han var forberedende dommer i mortifikasjonssaken.

L fattet ingen materielle beslutninger, men det forelå prosessuelle krav fra A sin side som L valgte ikke å ta stilling til. Dette igjen medførte at A heller ikke fikk mulighet til å anke beslutningene til noen som ikke var inhabile. Det er helt klart at dette har fått betydning for utfallet av saken, ved at A ikke har fått identiteten på verken detektivselskapet eller kilden bak Qoute A.

A klaget L (samt dommer Saue og sorenskriver Bjørnstad) inn for Tilsynsutvalget for dommere, som i sin avgjørelse av 4. juni 2014 ga L kritikk for å ha opptrådt på denne måten. De uttalte blant annet:

Dommerne har fremholdt at dommerfullmektigen bare skulle ta seg av rent administrative oppgaver og ikke treffe noen materielle beslutninger. Tilsynsutvalget er ikke enig i at det går et slik skille mellom de forskjellige oppgaver verken i forhold til habilitet eller etiske krav. Det avgjørende er hvordan forholdet fremstår og oppfattes utad, når det blir kjent at sakens dommer er ansatt hos en av sakens parter. Saksforberedende dommer er ansvarlig dommer. Enten er man dommer eller ikke dommer i saken, og enten er man habil eller inhabil i saken. Dette er forhold som må tas på alvor av domstolen, og det er ikke rom for mellomvarianter.

Dommerne har sett problemet, ettersom det er presisert at dommerfullmektigen ikke skulle treffe avgjørelser, hvilket han heller ikke direkte gjorde etter at han var ansatt hos Statoil. Saksforberedende dommers ansvar og beslutninger vil imidlertid omfatte mer enn å treffe materielle eller prosessuelle avgjørelser i konkrete tvister, som begrunnes skriftlig og kan ankes videre. Det å ikke treffe avgjørelse er også en avgjørelse, og utsendelse av brev med dommerens syn på bestemte problemstillinger og oppfordringer til partene er også beslutninger som ledd i en saksstyring.

Videre uttalte de:

Daværende dommerfullmektig L opptrådte kritikkverdig ved ikke å varsle om sitt kommende arbeidsforhold i Statoil, ved å fortsette som saksforberedende dommer i saken og herunder treffe beslutninger etter at han var ansatt i Statoil uten å informere om dette.

Dommer Richard Saue har også vært inhabil i saken. Det var han som var arkitekten bak denne postmannsordningen, som innebar at L skulle stå på saken som dommer, men uten at han skulle fatte noen materielle avgjørelser i saken. Dette fordi Saue var opptatt med en annen stor straffesak. Tilsynsutvalget fant ikke grunn til å rette kritikk mot Saue, men deres uttalelse bærer preg av at Saue ikke var kjent med Ls ansettelse eller at han var arkitekten bak postmannsordningen. Det ble lagt til grunn i Oslo tingrett at han var arkitekten bak denne ordningen.

Når det gjelder Saues forhold, uttalte Tilsynsutvalget:

Tingrettsdommer Saue ga råd til dommerfullmektigen og har også opptrådt lite skjønnsomt, gitt at det var basert på en felles drøftelse og beslutning at informasjonen ble mellom de to. Dette var en feilvurdering. Som erfaren dommer burde han veiledet dommerfullmektigen. Dommer Saue burde ideelt sett anbefalt dommerskifte, henvist dommerfullmektigen til sorenskriveren eller selv orientert sorenskriveren.

Tilsynsutvalget kan imidlertid ikke se bort fra at tingrettsdommer Saue ikke var løpende orientert om ansettelsen og at han ikke var særlig engasjert i rettsaken, som han da ikke hadde ansvar for. I hvert fall er det lite trolig at han var kjent med at dommerfullmektigen stod for styrende tiltak og beslutninger i saken, og altså gikk utover forutsetningen om de «rene ekspederinger». Tingrettsdommer Saue var involvert på et tidlig stadium. Hans rolle og ansvar i dette anliggende for så vidt gjelder at informasjonen ikke ble videreformidlet og at dommerfullmektig L beholdt saksansvaret etter ansettelsen i Statoil er mer uklart. Det kan synes som dommer Saue var ubetenksom, men det er vanskelig å belaste han for etiske overtramp, hensett til den fasen saken var i og slik planen var da situasjonen oppstod. Det er ikke grunnlag for å anta at dommer Saue ble konsultert på et senere stadium i saken. Uansett var det dommerfullmektig Ls selvstendige og primære ansvar å forholde seg til den situasjonen som oppstod og orientere rette vedkommende.

Videre:

Det er ikke enhver uheldig eller lite skjønnsom dommeradferd som fører til kritikk. Hva gjelder tingrettsdommer Saue er det ikke godtgjort forhold som overstiger denne terskel. Tilsynsutvalget kan ikke se at hans forhold er av en slik karakter at det berettiger kritikk.

A m. fl. gikk til sak mot Staten ved Justisdepartementet for å få fastsettelsesdom på at statens behandling av deres mortifikasjonssak har vært i strid med [EMK](#). A fikk medhold i Oslo tingrett, som la til grunn at L var inhabil og at dette var et brudd på [EMK](#). Oslo tingrett fant, som nevnt ovenfor, at Saue ikke hadde vært inhabil. Selv om dommen ble opphevet av Borgarting lagmannsrett, anfører A at Gjenopptakelseskommisjonen må se hen til dommen fra Oslo tingrett, som slår fast at dommerfullmektig L var inhabil.

Det er videre ingen tvil om at Ls inhabilitet har fått betydning for utfallet i saken. Hadde de fått fremlagt den informasjonen som L nektet å ta stilling til, kunne de ha bevist allerede under hovedforhandling at Qoute A var fabrikkert fra Statoil sin side.

Videre skriver A at Høyesterettsdommer Webster satte endelig punktum både for bevissikringssaken og mortifikasjonssaken. Det er i gjenåpningsbegjæringen, slik kommisjonens leder forstår denne, anført at dette må få betydning når en vurderer hvorvidt L sin inhabilitet har påvirket utfallet av saken. Det vises til at det den 4. juli 2012 ble signert en ansettelsesavtale mellom Statoil og L, mens Webster 6. juli 2012 var med på å forkaste A sin anke over mortifikasjonssaken. Webster hadde vært L sin referanse i ansettelsesprosessen med Statoil.

Det anføres avslutningsvis at EMD nylig har avsagt en dom mot Island, hvor det fremkom at dersom en rett er ulovlig sammensatt, skal dommen oppheves automatisk. Det ble ikke stilt krav om at den ulovlige sammensetningen må ha påvirket utfallet av saken. Norge kan derfor ikke operere med strengere regler enn dette.

Nærmere om anførselene knyttet til nye faktiske forhold:

I forbindelse med at A m. fl. anla sivil erstatningssak mot Statoil, ref. dom fra Jæren tingrett av 3. februar 2017, har det fremkommet nye opplysninger som ville endret innholdet i dommen fra Stavanger tingrett hvis de var kjent på tidspunktet for pådømmelse.

For det første har IDD-rapporten, som L nektet utlevert, blitt fremlagt.

Videre foreligger det en uttalelse fra Ghanas National Petroleum Authority (NPA) av 5. januar 2017, hvor NPA bekreftet at de ikke har noe mandat til å regulere biofuel eller planteproduksjon. De benektet innholdet i DD-rapportene, og kaller dette falske beskyldninger.

Fordi IDD-rapporten ble fremlagt, er også identiteten til det selskapet som utarbeidet IDD-rapporten nå kjent som «Diligence». Det samme gjelder Diligence' kilde til «Quote A», nemlig den italienske journalisten N1. Det foreligger informasjon som klart viser at den påståtte kilden aldri har gitt slik informasjon som «Quote A» beskriver. Kilden selv nekter for at han har gitt slik informasjon til Diligence, og at han aldri har snakket med aksjonæren i Perennial Bioenergy AS som skal ha gitt dette utsagnet.

Alle disse nye forholdene medfører at saken må gjenåpnes, all den tid utfallet ville vært et annet dersom disse omstendighetene var kjent på tidspunktet for hovedforhandling. A uttrykker at han nå må få korrupsjonsbeskyldningene mot seg avkreftet, en gang for alle.

Kommisjonens leders vurderinger

Det følger av [straffeprosessloven § 409](#) at reglene om gjenåpning i [kapittel 27](#) får anvendelse også for private straffesaker. Gjenopptakelseskommisjonen kan derfor behandle saken.

En sak som er avgjort ved rettskraftig dom kan etter begjæring av en part gjenåpnes når vilkårene i [straffeprosessloven §§ 390–393](#) foreligger, jf. [straffeprosessloven § 389](#) første ledd. Det er gitt en egen bestemmelse om behandlingen av mortifikasjonssaker i [straffeprosessloven § 389](#) tredje ledd. Her følger det at avgjørelse om mortifikasjon kan gjenåpnes særskilt når vilkårene etter [tvisteloven § 31-3](#) første ledd bokstav a til d og [§§ 31-4](#) og [31-5](#) er oppfylt. Dette innebærer at spørsmålet om gjenåpning i denne saken følger vilkårene i [tvisteloven](#). Saksbehandlingen følger derimot reglene i [straffeprosessloven](#), jf. [straffeprosessloven § 389](#) tredje ledd.

Gjenopptakelseskommisjonen prøver hvorvidt vilkårene for gjenåpning er til stede. Kommisjonen er ikke en ankeinstans og overprøver ikke rettens vurdering som sådan. I denne saken er det aktuelt å drøfte [tvisteloven § 31-3](#) første ledd bokstav a og [§ 31-4](#) bokstav a.

Kommisjonens leder vil videre vise til at det følger av [tvisteloven § 31-5](#) at gjenåpning ikke skal skje dersom gjenåpning begjæres av en grunn som er forkastet ved sakens behandling, jf. [§ 31-5](#) første ledd. En sak skal heller ikke gjenåpnes dersom grunnlaget for begjæringen burde vært gjort gjeldende under sakens ordinære behandling, ved anke eller ved begjæring om oppfriskning, jf. [§ 31-5](#) annet ledd. Videre skal gjenåpning ikke

finne sted dersom det er rimelig sannsynlighetsovervekt for at en ny behandling av saken ikke vil lede til en endring av betydning for parten, jf. [tvisteloven § 31-5](#) tredje ledd.

Saksbehandlingen følger som nevnt bestemmelsene i [straffeprosessloven](#). Gjelder begjæringen en avgjørelse som etter sin art ikke kan gjenåpnes, eller inneholder den ingen grunn som etter loven kan føre til gjenåpning, kan kommisjonen uten nærmere behandling forkaste begjæringen. Det samme gjelder hvor begjæringen av andre grunner åpenbart ikke kan føre frem. Slik avgjørelse kan tas av kommisjonens leder eller nestleder, jf. [straffeprosessloven § 397](#) tredje ledd.

Twisteloven § 31-3 første ledd bokstav a) – inhabilitet

Etter [tvisteloven § 31-3](#) første ledd bokstav a) kan gjenåpning begjæres hvis en dommer som etter loven ikke kunne gjøre tjeneste, har deltatt i behandling av saken. Dersom kommisjonen kommer til at en dommer som etter loven ikke kunne gjøre tjeneste, har deltatt i behandlingen, skal gjenåpning likevel ikke skje dersom begrensningene i [§ 31-5](#) nevnt over kommer til anvendelse. I denne saken blir det aktuelt å drøfte hvorvidt det er rimelig sannsynlighetsovervekt for at en ny behandling av saken ikke vil lede til en endring av betydning for parten, jf. [§ 31-5](#) tredje ledd.

Dommer Saues habilitet

Når det gjelder inhabilitetsanførselene hva gjelder dommer Richard Saue, kan ikke kommisjonens leder se at det foreligger holdepunkter for at han var inhabil. Det vises til uttalelser fra Tilsynsutvalget, samt uttalelse fra Borgarting lagmannsrett som er gjengitt nedenfor, om at habilitetsanklagen mot Saue virker svakt begrunnet. Det har ikke fremkommet nye opplysninger om Saues habilitet som gir kommisjonens leder grunn til å trekke tilsynsrådets eller lagmannsrettens uttalelser i tvil.

Dommerfullmektig Ls habilitet

Det er anført at dommerfullmektig L var inhabil. L opererte som forberedende dommer i perioden desember 2011 til november 2012. Etter det anførte var det i utgangspunktet L som skulle avholde hovedforhandling.

I denne perioden hvor L opptrådte som forberedende dommer, fattet han blant annet en beslutning om å nekte utlevering av bevis som ble provosert fremlagt fra A sin side. Denne beslutningen ble fattet 23. desember 2011, og var etter det opplyste før L var i kontakt med Statoil. Det er anført at L aldri tok stilling til spørsmålet om å få fremlagt identiteten til detektivselskapet og kilden til Qoute A, og at A derfor heller aldri hadde mulighet til å anke denne avgjørelsen til en habil dommer. Etter A sin oppfatning ville utfallet av saken vært et helt annet dersom det hadde vært en habil dommer på saken. Han viser også til at det var dissens i kjennelsen som behandlet dette spørsmålet etter anke.

Kommisjonens leder har vurdert saken opp mot vilkårene i [tvisteloven § 31-3](#) første ledd bokstav a sett i sammenheng med [tvisteloven § 31-5](#) tredje ledd, og kommet til at vilkårene for gjenåpning på bakgrunn av Ls eventuelle inhabilitet ikke er til stede. Etter kommisjonens leders oppfatning foreligger det rimelig sannsynlighetsovervekt for at en ny behandling av saken ikke vil lede til en endring av betydning for A. Begrunnelsen for dette følger nedenfor. Kommisjonens leder finner det derfor ikke nødvendig å konkludere hva gjelder habilitetsspørsmålet som sådan.

Kommisjonens leder vil primært vise til at de feil som eventuelt har skjedd ved at L behandlet saken som forberedende dommer ikke kan ha hatt betydning for utfallet av saken, både ved at Richard Saue tok over som dommer, og ved at Saue sammen med meddommere gjennomførte hovedforhandlingen og avsa dom i saken. I tillegg har saken, samt prosessuelle spørsmål, vært prøvd gjennom ankebehandling i lagmannsretten og Høyesterett.

Kommisjonens leder viser til dommen fra Borgarting lagmannsrett i saken mellom A og staten ([LB-2015-145784](#)), hvor det uttales:

Ved vurderingen av behovet (for å få saken prøvet*) må det også tas hensyn til arten og alvorret av de påberopte krenkelsene. For avvísingsformålet er det tilstrekkelig for lagmannsretten å påpeke at

dommerfullmektig L, hvis inhabilitet synes å være den sentrale innvendingen de ankende parter har hatt til Stavanger tingretts saksbehandling, bare var forberedende dommer i en periode under saksforberedelsen. Det er ikke holdepunkter for at Ls inhabilitet har hatt betydning for resultatet av mortifikasjonssaken i tingretten. Realiteten i saken ble avgjort av tingrettsdommer Saue med to meddommere. Inhabilitetsinnsigelsene mot Saue synes etter lagmannsrettens oppfatning svakt fundert, uten at lagmannsretten finner det nødvendig å ta endelig stilling til inhabilitetsspørsmålet for hans vedkommende. Tingrettens dom er dessuten grundig vurdert av Gulating lagmannsrett, hvis nektelsesbeslutninger igjen er prøvd av Høyesteretts ankeutvalg uten at det ble funnet avgjørende svakheter. At graden av den påståtte krenkelsen kan tas i betraktning, er forutsatt blant annet i [Rt-2003-301 avsnitt 45](#). Det samme synes forutsatt i EMDs egen praksis, jf. for eksempel i Ekeberg m.fl. mot Norge [[EMD-2004-11106-2](#)] avsnittene 41 flg.

*kommisjonens merknad.

Når saken har vært prøvet av flere etterfølgende og habile dommere, er det ikke sannsynliggjort at Ls anførte inhabilitet som forberedende dommer for tingretten har fått betydning for saken. Kommisjonens leder kan ikke se at inhabilitetsspørsmålet skal kunne danne grunnlag for en gjenåpning.

Dette støttes også av Borgarting lagmannsrett i ovennevnte dom, på side 13-14:

Lagmannsretten tilføyer – som nevnt i tilknytning til avvisningsdrøftelsen – at det ikke er grunnlag for å slå fast at resultatet i mortifikasjonssaken ville blitt et annet om de ankende parter hadde vært oppmerksomme på Ls tilknytning til Statoil og hadde bedt om – og fått – ny forberedende dommer. De ankende parter har heller ikke sannsynliggjort at resultatet ville blitt et annet om en annen fagdommer enn tingrettsdommer Saue hadde deltatt ved pådømmelsen. Retten var satt med meddommere, og dommen var enstemmig. Etter en grundig vurdering ble anken over dommen nektet fremmet av Gulating lagmannsrett, og lagmannsrettens beslutninger ble opprettholdt av Høyesteretts ankeutvalg.

Kommisjonens leder vil her også påpeke at Høyesterettsdommer Websters deltakelse i ankeutvalget gjaldt forkastelse av anke over lagmannsrettens avgjørelse, og ikke Ls. Hun har således ikke overprøvd Ls avgjørelse, men lagmannsrettens.

Når det gjelder de forhold som L valgte ikke å fatte avgjørelser om, nemlig identiteten til detektivselskapet og kilden bak Qoute A, gjelder dette informasjon som skulle vise at Qoute A aldri hadde skjedd. Kommisjonens leder kan ikke se at utlevering av de bevis som A ønsket fremlagt, ville endret utfallet av saken. Det vises til at spørsmålet for retten i mortifikasjonssaken, i alle instanser, var hvorvidt den rettsstridsreservasjon som må innfortolkes i mortifikasjonsbestemmelsen hindret A og [virksomhet] i å kreve utsagnet mortifisert. Når dette ble besvart bekreftende, kan ikke kommisjonens leder se at bevis som skal si noe om riktigheten av Qoute A, ville endret utfallet av saken.

Kommisjonens leder er etter dette av den oppfatning at eventuell inhabilitet hos dommerfullmektig L ikke har hatt betydning. Kommisjonens leder finner at saken ikke skal gjenåpnes fordi det er rimelig sannsynlighetsovervekt for at en ny behandling av saken ikke vil lede til en endring av betydning for parten, jf. [tvisteloven § 31-5](#) tredje ledd.

Dom fra EMD

A har for øvrig vist til en dom fra EMD, saken Guðmundur Andri Ástráðsson vs. Island, og hevder denne gir uttrykk for at det ikke skal være relevant hvorvidt feil ved sammensetning i domstolen har påvirket utfallet av saken. Til dette vil kommisjonens leder bemerke:

Bestemmelsen i [tvisteloven § 31-5](#) tredje ledd, om at inhabiliteten må ha påvirket utfallet av saken, skiller seg fra [straffeprosessloven § 343](#) annet ledd nr. 3, som sier at det faktum at domstolen ikke var lovlig besatt, skal tillegges ubetinget virkning. Det har riktignok utviklet seg en rettspraksis som åpner for at lagmannsretten etter en konkret vurdering kan reparere eventuelle mangler ved saksbehandlingen i tingretten, som for eksempel dommerinhabilitet. For gjenåpningsspørsmålet følger det derimot eksplisitt av [tvisteloven § 31-5](#) tredje ledd at inhabiliteten må ha påvirket utfallet av saken for at det skal kunne anvendes som en gjenåpningsgrunn.

Dommen som det vises til fra EMD, Ástráðsson mot Island, gjelder spørsmålet om lovlig sammensetning av ankeutvalget ved behandlingen av en anke fra Ástráðsson. Den gjelder ikke en gjenåpningssak. Gjenopptakelseskommisjonen vurderer om vilkårene for gjenopptakelse er til stede. Mortifikasjonsdommen

som kreves gjenopptatt, har to private parter. Derfor er vilkårene for gjenopptakelse annerledes og strengere enn for alminnelige straffesaker.

Det følger av [tvisteloven § 31-3](#) bokstav d at gjenåpning kan begjæres dersom det i en klagesak mot Norge i samme saksforhold er fastslått at saksbehandlingen har krenket konvensjonen som etter [menneskerettsloven](#) gjelder som norsk lov. For å få saken gjenopptatt etter denne bestemmelsen må EMD ha fastslått at det foreligger et brudd på [EMK](#) i A sin sak.

Tvisteloven § 31-4 bokstav a) – nye faktiske forhold

Gjenåpning etter [tvisteloven § 31-4](#) bokstav a kan kreves hvis opplysninger om faktiske forhold som var ukjent da saken ble avgjort, tilsier at avgjørelsen høyst sannsynlig ville blitt en annen. De nye opplysningene må knytte seg til faktiske forhold som var en realitet da saken ble avgjort, men som retten ikke kjente til. Det er riktigheten av den avsatte dommen som etter dette grunnlaget skal prøves.

Det kreves en meget høy grad av sannsynlighet for at de faktiske forholdene ville medført en endring i avgjørelsen, men ikke så stor grad av sannsynlighet at avgjørelsen med nødvendighet ville ha blitt en annen. Likevel er det ikke tilstrekkelig med klar sannsynlighetsovervekt, jf. [Ot.prp.nr.51 \(2004–2005\) s. 484](#).

A har anført at det har fremkommet ny informasjon som dokumenterer at det ikke har vært dekning for at Qoute A faktisk har funnet sted, og at Qoute A må være fabrikkert. Qoute A innebærer som nevnt over at A sitt selskap [virksomhet] AS skal ha brukt en navngitt mellommann til blant annet å bestikke lokale tjenestemenn. Den nye informasjonen består i at den personen som skal ha mottatt uttalelsen i Qoute A fra aksjonæren i Perennial Bioenergy AS, og videreformidlet denne til «detektivselskapet» Diligence, nå er navngitt som N1. Det hevdes fra A sin side at hvis de hadde hatt denne informasjonen under hovedforhandling, kunne de allerede da ha ført bevis for at Qoute A aldri har skjedd. N1 avviser ethvert kjennskap til Qoute A, og karakteriserer det som oppspinn.

A m. fl. saksøkte Statoil ASA for erstatning og oppreisning med grunnlag i Statoils integritetsundersøkelser (IDD) og deres håndtering av korrupsjonsopplysningene. Denne saken ble ført for Jæren tingrett, og hovedforhandling ble gjennomført 9. januar 2017, jf. dom 13-047716TVI-JARE. Det var under den siste dagen av hovedforhandlingen at identiteten til den anonyme kilden til Qoute A skal ha kommet frem. Diligence skal angivelig ha brukt journalisten N1 som underleverandør i forbindelse med sin IDD-rapport. Ifølge dommen opplyste Statoil at kilden også skal ha vært anonym for dem frem til hovedforhandling i nevnte sak.

Det følger også av samme dom at N2 i Diligence under hovedforhandlingen skal ha uttalt at Diligence hadde brukt denne journalisten i tidligere saker, da han hadde erfaring fra Ghana og skal ha hatt et bekjentskap med et mannlig styremedlem i Perennial Bioenergy AS. Journalisten fikk ikke større betaling for å ha avdekket et «rødt flagg», enn om han ikke gjorde det. N2 mente at journalisten var meget troverdig. Det var bakgrunnen for at Diligence kunne gå videre til Statoil med opplysningen, til tross for at dette bare var basert på én kilde. A m. fl. førte det nevnte styremedlemmet som vitne i retten. Styremedlemmet kunne ikke erindre noe kjennskap til den italienske journalisten, og han nektet for å ha gitt informasjonen fremkommet i Qoute A. Journalisten ble ikke ført som vitne i retten fordi han ble navngitt for sent.

A har lagt frem en e-post som skal være fra N1, hvor N1 skriver at han aldri har snakket med aksjonærer fra Perennial Bioenergy AS, og at beskyldningene er oppspinn. Det er også fremlagt kopi av avisartikler med blant annet intervju med N1, hvor han avviser at det er han som er kilden.

Videre foreligger det en uttalelse fra Ghanas National Petroleum Authority (NPA) av 5. januar 2017, hvor NPA bekrefter at de ikke har noe mandat til å regulere biofuel eller planteproduksjon. De benekter innholdet i DD-rapportene, og kaller dette falske beskyldninger.

Kommisjonens leder legger til grunn at dette må anses som faktiske forhold som var ukjent da saken ble avgjort. Spørsmålet er om disse faktiske forhold tilsier at avgjørelsen høyst sannsynlig ville blitt en annen. Kommisjonen har holdt dette opp mot de omstendigheter som var gjenstand for vurdering i mortifikasjonssaken, og kan ikke se at denne informasjonen ville hatt betydning for rettens vurdering.

Lagmannsretten nektet anken fremmet, og det er således tingrettens dom som begjæres gjenåpnet. Når det er sagt, har lagmannsretten avgitt en grundig begrunnelse for sin ankenektelse, og det er derfor naturlig å se de to avgjørelsene i sammenheng.

Lagmannsretten uttalte følgende om tingrettens vurdering av mortifikasjonskravet:

Lagmannsretten bemerker at tingrettens dom fremstår som grundig og reflektert. Etter lagmannsrettens oppfatning tar den stilling til alle relevante spørsmål knyttet til vilkårene for mortifikasjon av den såkalte Quote A, som ligger til grunn for mortifikasjonskravet.

Det som ble vurdert i mortifikasjonssaken var som nevnt om A m.fl. kunne kreve at utsagnet i Quote A ble erklært død og maktesløs, jf. [straffeloven \(1902\) § 253](#) nr. 1, som sier:

Når det har vært adgang til å føre bevis for sannheten av en beskyldning og beviset ikke er ført, kan den fornærmete forlange at beskyldningen blir erklært død og maktesløs (mortifisert) dersom ikke annet følger av lov.

Retten har lagt til grunn at Statoil har avstått fra å føre sannhetsbevis for Quote A. Dette har ikke vært bestridt mellom partene i saken.

Tingretten, med tilslutning fra lagmannsretten, legger til grunn at det er en forutsetning for mortifikasjon at det utsagn som kreves mortifisert, objektivt innebærer en overtredelse av [straffeloven § 246](#) eller [§ 247](#). Et av de avgjørende spørsmålene for Stavanger tingrett, og senere også lagmannsretten, var videre hvorvidt Statoil etter avtalen med [virksomhet] var forpliktet til å kommunisere innholdet i Quote A, slik at den rettsstridsreservasjon som må innfortolkes i [straffeloven § 253](#) kommer til anvendelse.

Følgende fulgte av den intensjonsavtalen som ble inngått mellom Statoil og [virksomhet], side 17:

Statoil is to give notice as soon as practically possible of any finding during the due diligence process, which in the opinion of Statoil may have an effect on the transaction.

Dette er utgangspunktet for rettens vurdering av hvilke forpliktelser Statoil satt med ovenfor [virksomhet] på tidspunktet hvor utsagnet i Quote A ble videreformidlet.

I ankenektelsen fra Gulating, uttales det:

Tingretten fastslår at ankemotparten har avstått fra å føre sannhetsbevis for Quote A. Dette er korrekt og ubestridt mellom partene. Deretter uttaler tingretten at det er en forutsetning for mortifikasjon at det aktuelle utsagnet innebærer en objektivt sett overtredelse av enten [strl. § 246](#) eller [strl. § 247](#). Også dette er korrekt. Tingretten uttaler videre at selv om et utsagn isolert sett innfrir lovens krav om ærekrenkelse, følger det av rettspraksis at mortifikasjonsbestemmelsen i den konkrete sak skal undergis en innskrenket anvendelse ut fra en rettsstridsvurdering og at dette gjelder selv om det ikke er ført sannhetsbevis for utsagnet. Etter lagmannsrettens oppfatning er også dette uttrykk for korrekt rettsanvendelse.

Videre uttales det:

Tingretten har, i tråd med ovenstående, funnet at det avgjørende for saken vil være den rettsstridsreservasjonen som må innfortolkes når det gjelder spørsmålet om straff og/eller mortifikasjon, og har deretter foretatt en konkret vurdering av saken i så måte.

I den forbindelse uttaler tingretten:

Retten har funnet at saken hensiktsmessig kan avgjøres direkte med grunnlag i rettsstridsreservasjonen, idet den har funnet at Statoil var kontraktsmessig forpliktet til å formidle blant annet Quote A til ledelsen i X ([virksomhet]).

Videre uttaler tingretten også:

Selv om et utsagn isolert sett innfrir lovens krav om ærekrenkelse opp mot den som krever dom for ærekrenkelse eller mortifikasjon, følger det av sikker rettspraksis at straffebudene og mortifikasjonsbestemmelsen i den konkrete sak skal undergis en innskrenket anvendelse dersom utsagnet ut fra en alminnelig rettsstridsvurdering fremstår som rettmessig avgitt, og det selv om det ikke er ført sannhetsbevis for utsagnet. Dette gjelder selv om det ikke er tatt en uttrykkelig rettsstridsreservasjon i det enkelte straffebud, slik tilfellet er med [straffeloven § 247](#).

Lagmannsretten legger i sin avgjørelse til grunn at dette gir uttrykk for korrekt rettsanvendelse, og konkluderer:

Lagmannsretten kan således ikke se at det er annet ved det som anføres fra de ankende parter, som er egnet til å endre tingrettens drøftelse og konklusjon for så vidt gjelder rettsstridsreservasjonen, eller i

forhold til det som er anført omkring manglende aktsomhet i forbindelse med ankemotpartens fremsettelse av Quote A. Lagmannsretten anser det således klart at Quote A ut fra rettsstrids – og aktsomhetsbetraktninger, ikke representerte brudd hverken på [strl § 246](#), [§ 247](#) eller strider mot nevnte konvensjonsbestemmelser eller rettspraksis. Den rettsanvendelse som ligger til grunn for tingrettens konklusjon, er etter lagmannsrettens oppfatning i samsvar med konvensjonsforpliktelsene. At tingretten ikke har gitt de ankende parter medhold i mortifikasjonskravet, kan lagmannsretten ikke se representerer et brudd på forpliktelsene. Noen betydning for tingrettens avgjørelse har det således ikke hatt at bestemmelsene eller praksis ifølge EMD ikke uttrykkelig er nevnt i tingrettens dom

Det må være klart at betydningen av detektivselskapets og kildens identitet gjennom hele prosessen ble ansett å ligge utenfor det retten skulle vurdere i mortifikasjonssaken, se Stavanger tingretts kjennelse av 22. desember 2012, hvor det fremkommer at:

...bevisførsel ved vitner om innholdet i IDD-rapporten, dens avgiver og hvem som eventuelt er kilden til Quote A, ligger utenfor sakens rammer. Saksøkte har siden tilsvaret tilkjennegitt at man ikke vil søke å føre sannhetsbevis for innholdet i Quote A.

Når saken ble avgjort basert på at Statoil ble ansett å være kontraktsmessig forpliktet til å videreformidle informasjonen om Quote A til [virksomhet] og A, er kommisjonens leder av den oppfatning at det ikke ville hatt betydning for saken at mellommannen var navngitt eller at en på tidspunktet for hovedforhandling ville kunne ført bevis for at Quote A aldri hadde skjedd. Det faktum at de potensielt kunne ført sannhetsbevis for at Quote A ikke har skjedd, er slik kommisjonens leder ser det, ikke relevant ved vurderingen av om Statoil var kontraktsrettslig forpliktet gjennom intensjonsavtalen til å videreformidle informasjonen til [virksomhet].

Når det gjelder vurderingen av Statoils aktsomhetsplikt ved formidlingen av Quote A, uttaler tingretten på s. 18:

Retten har videre merket seg saksøkernes anførsler om at det påhvile Statoil plikt til å kvalitetssikre opplysningene ytterligere før de ble forholdt daglig leder i [virksomhet]. Retten bemerker at det ikke kan ha fremstått som noen overraskelse for [virksomhet] eller for saksøkerne at Statoil valgte å sette ut deler av IDD-arbeidet til et detektivbyrå. Sett hen til at korrupsjon formentlig er formelt straffbart også i Ghana, ligger det etter rettens vurdering i dagen at det ikke uten videre er lett å få tilgang til informasjon om slike forhold gjennom åpne kilder, og at informasjon som mottas kan ha feilkilder og eller kan være vanskelig etterprøvbare. Retten viser for øvrig til at Statoil, etter at den første rapporten kom, stilte detektivbyrået konkrete spørsmål opp mot korrupsjonsutsagnet med sikte på å avklare kvaliteten og relevansen av utsagnet opp mot [virksomhet], og hvor svarene fra detektivbyrået ikke var egnet til å svekke koblingen til [virksomhet]. Ettersom ytterligere undersøkelser opp mot saken naturlig ville innebåret medvirkning fra styret og ledelsen i [virksomhet], gründerne i selskapet og for øvrig ledelsen og styret i Perennial, kan retten ikke se at dette kunne la seg gjøre uten at man først orienterte ledelsen i [virksomhet] om korrupsjonsutsagnet.

Det er for øvrig heller ikke omstendigheter som underbygger at Statoil lett kunne ha fremskaffet informasjon om identiteten til kilden, eller at de for øvrig burde gjort mer for å få bekreftet eller avkreftet hvorvidt Quote A faktisk stemte.

Uten at det er avgjørende for denne vurderingen, vil kommisjonens leder også vise til dommen fra Jæren tingrett. Av denne fremgår det at A m.fl. har fått informasjon om hvem mellommannen er, uten at de av den grunn klarer å føre sannhetsbevis for at Quote A ikke har skjedd. Jæren tingrett presiserer riktignok flere ganger at det heller ikke er ført bevis for at Quote A har skjedd. Denne saken gjaldt et sivil krav på erstatning og oppreisning. Kommisjonens leder vil bemerke at det for det strafferettslige spørsmålet om krav på mortifikasjon vil være et enda strengere beviskrav. Kommisjonens leder kan derfor ikke se at en navngivelse av mellommannen i seg selv medfører sannsynlighet for at utfallet ville blitt et annet.

Når det gjelder informasjonen om at NPA bekrefter at de ikke har noe mandat til å regulere biofuel eller planteproduksjon, finner kommisjonens leder at heller ikke denne uttalelsen ville fått betydning for saken. Kommisjonens leder vil vise til at forholdet mellom NPA og EPA var et tema både for tingretten og for lagmannsretten, og at betydningen av eventuelle misforståelser knyttet til dette har vært vurdert i alle instanser. Dette ble også problematisert i anken til Høyesterett.

Kommisjonens leder kan ikke se at det faktisk at NPA i 2017 bekreftet noe som ble anført som avgjørende for aktsomhetsvurderingen i alle instanser, men som verken tingretten, lagmannsretten eller Høyesterett slutter seg til, er faktiske forhold som med høy grad av sannsynlighet ville endret utfallet av saken.

Kommisjonens leder finner at heller ikke vilkårene for gjenåpning etter [tvisteloven § 31-4](#) bokstav a), er oppfylt.

Kommisjonens leder finner etter dette at begjæringen åpenbart ikke kan føre frem, jf. [straffeprosessloven § 397](#) tredje ledd.

Konklusjon:

Begjæring om gjenåpning i sak nr. 2020/161 (2020/94) forkastes.

1 Tilføyd av Lovdata.